

בשבתו כבית משפט הגבוה לצדק

1. עלי עפנאן גבועה ת.ז. 35180249
2. פרחאן יוסף גבועה ת.ז. 23351091
3. ח'ליל אברהים גבועה ת.ז. 57558165
4. מוסא אברהים גבועה ת.ז. 053707121
5. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

כולם ע"י עוה"ד ראמי ג'ובראן ו/או סאוסן זהר ו/או
חסן ג'בארין ו/או ארנה כהן ו/או סוהאד בשארה ו/או
פאטמה אלעג'ו ו/או רימא איוב

מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

רחוב יפו 94, ת"ד 8921, חיפה 31090

טל': 04-9501610; פקס: 04-9503140

המבקשים

העותרים

נגד

1. משרד החינוך
2. משרד הפנים
3. משרד הבינוי והשיכון
4. משרד התחבורה

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רחוב צלאח אל-דין 29, ירושלים

טל: 02-6466590; פקס: 04-6467011

המשיבים

בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט להורות על ביצוע פסק הדין לאלתר

וחיוב המשיבים בהוצאות משמעותיות

מוגשת בזאת בקשה לפי סעיף (6) לפקודת ביזיון בית המשפט, בה מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים לקיים לאלתר את פסק הדין בבג"ץ 6773/05, אשר ניתן על ידי בית המשפט הנכבד בתאריך 3.1.06 (להלן: פסק הדין). פסק הדין ניתן על יסוד התחייבויות המשיבים מיום 7.9.05, מיום 30.9.05

ומיום 5.12.05 להסדיר דרך גישה ראויה אל בית ספר היסודי בכפר אל פורעה בנגב, וכן צומת המקיימת את דרישות הבטיחות המובילה לבית הספר. כמו כן, מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בהוצאות משמעותיות בגין בקשה זו.

מבוא:

1. עניינה של בקשה זו, הוא במחלוקת הקיצוני של המשיבים לקיים התחייבויותיהם שביסוד פסק דינו של בית המשפט הנכבד והחלטותיו, לפיו היה עליהם להסדיר את דרך הגישה ואת הצומת המובילות אל בית הספר היסודי בכפר הבדואי אל פורעה בנגב.
2. יודגש כי לנוכח מחלוקת המשיבים דרך הגישה והצומת עודן מסוכנות, בלתי בטיחותיות ובלתי עבירות, במיוחד בימי החורף הגשומים.
3. מעבר לסבל היומי של התלמידים בדרכם אל בית הספר, התוצאה של מחלוקת המשיבים הינה שבימים גשומים נחסמת דרך זו בפני מאות תלמידים, ונמנעת מהם האפשרות לממש את זכויותיהם החוקתיות לחינוך ולנגישות למוסד חינוכי.
4. האחריות למצב זה רובצת על המשיבים, שמחובתם היה להסיר את המכשול המסכן ו/או מונע מהתלמידים להגיע אל בית הספר, וזאת ללא כל דיחוי.
5. מטרת בקשה זו הינה לממש את פסק הדין של בית המשפט הנכבד ובכך להביא להסדרה יסודית, ראויה ובטוחה של הדרך והצומת המובילות אל בית הספר, לאפשר נגישות אל בית הספר ולהפסיק את האפליה המתמשכת נגד מאות התלמידים בדרכם של בית הספר.

תמצית העובדות ונימוקי הבקשה:

1. בתאריך 13.07.05, הגישו המבקשים עתירה למתן צו על תנאי כנגד המשיבים, לחייבם להסדיר דרך הגישה והצומת המובילות מהכביש הראשי באר שבע-ערד, כביש מספר 31 (להלן: הכביש הראשי), אל בית הספר היסודי אל פורעה א' (להלן: בית הספר), בכפר הבדואי אל פורעה שבנגב.
2. בעתירה ביקשו העותרים שני סעדים: הסעד הראשון, היה סלילת דרך הגישה אל בית הספר, המשתרעת החל מהכביש ראשי באורך של כ- 4 ק"מ (להלן: הדרך לבית הספר). במסגרת הדיונים, הוסכם בין הצדדים כי דרך גישה זו אינה תקינה. הסעד שני, עניינו היה בהסדרת הצומת המחברת את הכביש הראשי להדרך לבית הספר (להלן: הצומת). גם לגבי סעד זה, הייתה הסכמה בין הצדדים בדבר הצורך בהסדרת הצומת לאור ליקויי בטיחות ניכרים. המשיבים התחייבו בתגובותיהם לעתירה לתקן את הליקויים בדרך ובצומת.
3. יוזכר, כי כפר אל פורעה הינו כפר בדואי הממוקם דרומית לכביש הראשי, ומזרחית ליישוב כספייה בנגב. הכפר קיים עוד מלפני קום המדינה ומונה כיום בין 4000-6000 נפשות. בכפר יש שני בתי ספר: בית הספר אל פורעה א' הנ"ל, ובית ספר יסודי אל פורעה ב', שהוקם לאחר הגשת העתירה, בספטמבר 2005. שני בתי הספר אלה בנויים בצמוד זה לזה (להלן: בתי הספר). כ- 1600 תלמידים מהכפר ומהאזור, בגילאי 4 עד 15 שנה, פוקדים את בתי הספר.

לפחות 640 מהם, ורוב הצוות המקצועי מוסעים אל בתי הספר באמצעות אוטובוסים, בהסעות מאורגנות מטעם משרד החינוך שעוברות בדרך נשוא בקשה דנן. בנוסף, ישנם עשרות תלמידים מהכפר שצועדים ברגל אל בתי הספר בדרך זו.

4. הדרך לבית הספר אינה ראויה כלל. המדובר בדרך עפר, צרה, משובשת, ללא שוליים וללא מדרכות להולכי רגל, לא סלולה, בלתי בטיחותית, ומסכנת את חיי התלמידים. התלמידים והולכי רגל אחרים נאלצים לצעוד על הכביש בו נוסעים כלי רכב. הדרך הופכת בלתי עבירה ומסוכנת במיוחד בימי החורף הגשומים, כאשר הגשמים והשיטפונות הופכים אותה לבוצה שאינה מאפשרת מעבר של הולכי רגל או כלי רכב. כתוצאה מכך, הדרך נחסמת בפני התלמידים והמורים במשך ימים רבים מדי שנה בהם הלימודים מושבתים.

5. בתאריך 4.8.05, התקיים דיון בעתירה בבית המשפט הנכבד. באותו דיון, התחייבו המשיבים להסדיר את דרך הגישה המובילה אל בית הספר תוך חודשיים, על מנת להבטיח גישה ראויה כבר במהלך החורף של אותה שנה. באשר לצומת, המשיבים הודיעו לבית המשפט, כי משרד התחבורה מתחייב לבחון את אפשרויות שיפוץ הצומת תוך חודש ימים. לאור האמור, בתום הדיון בית המשפט הורה על המשיבים להגיש הודעה מעדכנת לפני דיון ההמשך בעתירה.

== רצ"ב העתק מהחלטת בית המשפט הנכבד מתאריך 4.8.05, מסומן א'.

6. בתאריך 7.9.05, בהודעתם המעדכנת של המשיבים, חזרו המשיבים על התחייבותם להסדיר את הדרך תוך חודשיים ימים. ביחס לצומת, הם עמדו על תנאיה המסוכנים והודיעו כי אכן קיים צורך בהסדרה, והודיעו כי בתוך מספר ימים תיבחן מידת השתתפות המשרדים הרלבנטיים במימון הסדרתה.

== רצ"ב העתק מהודעה המעדכנת של המשיבים מתאריך 7.9.05, מסומן ב'.

7. במסגרת דיון ההמשך בעתירה שהתקיים בתאריך 14.9.05, הבהיר בית המשפט הנכבד כי מצבן של דרך והצומת המובילות אל בית הספר אינו תקין, וכתוצאה מכך נשללת זכותם של תלמידי בית הספר לחינוך. בית המשפט הוסיף וקבע, כי על המשיבים מוטלת חובה על פי דין להסדיר את הדרך והצומת כראוי, זאת כפועל יוצא מחובתם הברורה לקיים את זכותם החוקתית של התלמידים לחינוך. יודגש, כי באותו דיון התחייבו המשיבים להסדיר הדרך כאמור עד סוף חודש ספטמבר של אותה שנה. בלשונו של בית המשפט, נקבע כדלקמן:

"מוסכם כי מצבה של הדרך אינו תקין. בימי החורף נחסמת לעיתים האפשרות להגיע לבית-הספר, ובכך נשללת זכותם של הילדים לחינוך שהמדינה חייבת בו על פי דין. כסבורים היינו לתומנו שחובתה של המדינה לספק חינוך לילדי הבדואים במקום - חובה שאין חולקים עליה - די בה כדי להוסיף ולחייב אותה לדאוג לדרך גישה נאותה לבית-הספר, בלא שהילדים יאלצו לפנות לבית-המשפט לקבלת סעד. מסתבר שלא כך סברו הסוברים בשירות המדינה, ומכאן פנייתם של הילדים ועדאלה לבית-המשפט בעתירה, כי נודיע את המדינה את חובתה המובנת מאליה. שני נושאים עולים בעניינה של אותה דרך גישה לבית-הספר. הנושא האחד עניינו הדרך עצמה, על המהמורות והמעקשים שבה. מר יעקב כץ, מנהל המינהלה לקידום הבדואים, הודיענו על-פה כי העבודה להסדרת הדרך תחל בעוד ימים ספורים,

וכי מישיכה גם הוא יתפרש על פני ימים אחדים. אם כך יהיה - ואנו מקווים כי אכן כך יהיה - כי-אז תעמוד המדינה בהתחייבותה שנתחייבה בה כלפי בית-המשפט, כי הדרך תוסדר עד לסופו של חודש ספטמבר השנה. הנושא האחד עניינו הדרך עצמה, על המהמורות והמעקשים שבה. מר יעקב כץ, מנהל המינהלה לקידום הבדואים, הודיענו על-פה כי העבודה להסדרת הדרך תחל בעוד ימים ספורים, וכי מישיכה גם הוא יתפרש על פני ימים אחדים. אם כך יהיה - ואנו מקווים כי אכן כך יהיה - כי-אז תעמוד המדינה בהתחייבותה שנתחייבה בה כלפי בית-המשפט, כי הדרך תוסדר עד לסופו של חודש ספטמבר השנה. הנושא האחר הוא נושא הצומת המוביל אל אותה דרך. מסתבר כי צומת זה, במצבו כהיום הזה, אינו מקיים את דרישות הבטיחות הנדרשות, ומכאן שיש צורך להתקינו כדי שיקיים אותן דרישות בטיחות."

8. יש לציין, כי בקשת המשיבים למתן שהות לבדיקת נושא הצומת עד לתאריך 30.10.05 נדחתה על ידי בית המשפט, בקובעו כי מחובתם של המשיבים להסדיר את הצומת כראוי ובאופן שמקיים את דרישות הבטיחות על מנת לקיים את זכויות התלמידים, חובה מובנת מאליה אשר אינה סובלת עוד דחייה. על כן קבע בית המשפט, כי על המשיבים להגיש עד 30.9.05 תוכנית להסדרת הצומת כנדרש לבטיחות התלמידים, ללא כל קשר לעניין המימון, כאשר הנחתו הברורה היא כי הצומת תוסדר זמן קצר לאחר תאריך זה. בלשונו של בית המשפט, נאמר על כך כדלקמן:

"בקשת המדינה למתן שהות עד לסופו של חודש אוקטובר אינה מקובלת עלינו. תמהנו, בינינו לבין עצמנו, מה בין העותרים לבין אותם חילוקי דעות שנתגלעו בין המשיבים לבין עצמם. משידענו כי חובה היא המוטלת על המדינה להסדיר את הצומת כיאות, השאלה מי ישא במימון ומי יהיה פטור מהמימון אין לה ולא כלום עם העותרים. זכותם היא זכות, וזכות יש לקיים כהילכתה. ידענו, כמובן, שהחגים ממשמשים ובאים והם מעבר לדלתנו, אולם פיקוח נפש של הילדים דוחה כל שיקול אחר. וכך, בשוקלנו את הגורמים לכאן ולכאן, אנו מחליטים כי עד ליום 30.9.05 תוגש מטעם המשיבים הודעה משלימה ובה תוכנית להסדרו של הצומת כנדרש לבטיחות הילדים. ונדגיש, נושאי המימון יוסדרו כפי שיוסדרו; אנו ענייננו הוא בהסדרת הצומת הלכה למעשה ועל אודות הסדר זה נשמע באותה הודעה שתוגש מטעם המשיבים. עוד נוסיף, כי הנחתנו הברורה היא שהצומת יוסדר זמן קצר לאחר יום 30.9.05."

== רצ"ב העתק מהחלטת בית המשפט הנכבד מתאריך 14.9.05, מסומן ג'.

9. כשבועיים לאחר הדיון, בהודעתם המעדכנת (מס' 2) מתאריך 30.9.05, עדכנו המשיבים באשר לשני סעדי העתירה. ביחס לדרך, הודיעו כי בוצע, לכאורה, שיפוץ שיאפשר גישה ראויה יותר לבית הספר כבר במהלך החורף הקרוב, וכי עבודת השיפוץ בדרך הושלמה. לעניין הצומת, המשיבים עדכנו בדבר קיומה של תכנית פעולה להסדרת הצומת, כן פתרון מימוני לשם ביצועה. בהתאם ללוח הזמנים של תוכנית זו, נדרשים רק שישה חודשים לביצוע כל ההליכים להסדרת הצומת. המשיבים עוד ציינו, כי הגורמים הרלבנטיים אף החלו לפעול להסדרת הצומת בפועל בהתאם לתוכנית זו, וכי נעשים מאמצים למען זירוז ההסדרה והביצוע של הצומת במהירות המרבית.

== רצ"ב ההודעה המעדכנת (מס' 2) של המשיבים מתאריך 30.9.05, מסומנת ד'.

10. בתגובה להודעה זו, מתאריך 1.11.05, עמדו המבקשים על כך, כי השיפוץ הנטען על ידי המשיבים אינו ראוי, אינו עונה על הסעד הברור שהתבקש בעתירה. למעשה המדובר בפתרון זמני שזהה באופיו לפתרון שהתושבים של כפר אל פורעה נהגו לאלתר מדי פעם ופעם כדי להתמודד עם תנאי הדרך הבעייתיים בדרכם אל בית הספר ואשר לא היה בו כדי לאיין את הסכנה לילדי בית הספר. טענה זו, אף נתמכה בתמונות, שמעידות על מצבה הקשה של הדרך, גם אחרי ביצוע השיפוץ הנטען. על כן, נטען כי ניתן ואף צריך היה להסדיר את הדרך באופן יסודי, במקום לחפש פתרונות זמניים שאינם עונים על הסעדים שהתבקשו בעתירה.

== רצ"ב העתק מתגובת המבקשים מתאריך 1.11.05, מסומן ה'.

11. בהודעתם המעדכנת (מס' 4), מתאריך 5.12.05, התחייבו המשיבים, באמצעות מנהלת הבדואים, לשמר את הדרך, לכל אורכה, באופן בטוח וסביר, במשך כל שנת הלימודים. זאת, משום שלמנהלת הבדואים ניתנה אחריות ביצוע מאת הקבלן שביצע את עבודות השיפורים בדרך, ונטען שהיא תדאג להחיל אחריות זו, על מנת לשמר את הדרך כאמור. בנוגע לצומת, המשיבים הודיעו שוב, כי כבר הוחל בהסדרת הצומת בפועל בהתאם לתוכנית הנ"ל וכי קיימת התקדמות בהליכי ההסדרה של הצומת בהתאם ללוחות הזמנים שפורטו מטעם המשיבים.

== רצ"ב העתק מהודעה מעדכנת (מס' 4) של המשיבים מתאריך 5.12.05, מסומן ו'.

12. לאור התקדמות זו הורה בית המשפט למבקשים, בהחלטתו מתאריך 7.12.05, לשקול אם למחוק את העתירה, תוך שמירת זכותם של לשוב ולפנות לבית המשפט במידה ויהיו תקלות במהלך שנת הלימודים או אחריה.

== רצ"ב עותק מהחלטת בית המשפט הנכבד מתאריך 7.12.05, מסומנת ז'.

13. בעקבות זאת, בתגובתם מתאריך 11.12.05 להודעה מס' 4 הנ"ל, הבהירו המבקשים את עמדתם המתנגדת להתניית חובותיה של מנהלת קידום הבדואים ביחסיה החוזיים עם הקבלן המבצע, כאשר מקור חובות אלו אינו אלא הדין. ויודגש, כי לא היה בעמדה זו כדי לאיין את חובתם של המשיבים, להסדיר את הדרך כראוי, כפי שהתחייבו בפני בית המשפט הנכבד. יחד עם זאת, בעקבות החלטתו המפורשת של בית המשפט מתאריך 14.9.05, המלצתו בהחלטה מתאריך 7.12.05, וההתחייבויות שהמשיבים לקחו על עצמם באשר להסדרת הדרך והצומת, הסכימו המבקשים למחיקת עתירתם תוך עמידה על זכותם לשוב ולטעון בנושאים הקשורים לעתירה, באם המשיבים לא יקיימו את החובות המוטלות עליהם על פי דין.

== רצ"ב העתק מתגובתם של המבקשים מתאריך 11.12.05, מסומן ח'.

14. בהמשך לכך, בדיון שהתקיים בתאריך 3.1.06, על סמך התחייבויות המשיבים והצעתם למחיקת העתירה, בית המשפט הנכבד נתן פסק דין למחיקת העתירה בהסכמה, תוך חיוב המשיבים בהוצאות משפט בסך של 15,000 ₪.

== רצ"ב העתק של פסק הדין מתאריך 3.1.06, מסומן ט'.

15. עולה אם כן, כי החלטתו המפורשת של בית המשפט מתאריך 14.9.05, לפיה על המשיבים מוטלת חובה בסיסית להסדיר את הדרך והצומת כראוי בסמוך לתאריך 30.9.05, טרם קוימה ביום מתן פסק הדין, ופסק הדין ניתן בהסתמך על התחייבות המשיבים, אשר הובעה בבירור בפני בית המשפט בדיון שהתקיים בתאריך 14.9.2005 ובהודעות שהוגשו על ידם לבית המשפט במסגרתם התחייבו המשיבים להסדיר את הדרך והצומת באופן בטוח וראוי. הסכמתם של המבקשים למחיקת העתירה, הייתה מתוך ציפייה, כי המשיבים יקיימו את החלטתו של בית המשפט מתאריך 14.9.05 ויעמדו בהתחייבויותיהם כאמור.

16. על אף כל האמור, כיום, כשש שנים לאחר הגשת העתירה וכחמש שנים וחצי מיום מתן פסק הדין, המשיבים לא הסדירו את הדרך ואת הצומת כפי שהתחייבו. מצבן הגרוע של הדרך והצומת נותר בעינו כפי שהיה לפני הגשת העתירה. החלטתו הברורה, שאינה משתמעת לשני פנים, של בית המשפט הנכבד שנתנה בתאריך 14.9.2005, ואשר קבעה בבירור כי על המשיבים חובה להסדיר את הדרך והצומת, הפכה לאות מתה.

17. בשנת 2009, לאחר שלא ניכרו סימנים כלשהם להתחלת העבודה להסדרת הדרך, פנו המבקשים בתאריך 3.11.09 אל המשיבים בדרישה להסדיר את הדרך והצומת המובילות אל בית הספר, אך ללא כל התייחסות. גם בתאריכים 9.6.10 ו-20.2.11 פנו המבקשים שוב אל המשיבים על מנת לברר אודות מחדל זה, אך גם פניות אלו לא הועילו ומצב הדרך והצומת נותר בעינו.

== רצ"ב העתק של פניות המבקשים מתאריכים 3.11.09, 9.6.10, 20.2.11 מסומנים י', כ', ל'.

18. כל שנה, במיוחד בימים הגשומים, בשל מחדלם של המשיבים נחסמת דרכם של מאות תלמידים אל בתי הספר אל פורעה.

19. לשם המחשת מצבן הבלתי ראוי של הדרך והצומת כיום, המבקשים מצרפים, כחלק בלתי נפרד מבקשה זו, חוות דעת מקצועית של מהנדס מומחה בתחום התחבורה והבטיחות בכבישים, מר גילאל מנסור. לצורך הכנת חוות הדעת, ערך מר מנסור, בתאריך 8.7.11, בדיקות לבחינת אורכן, טיבן, המכשולים, ותנאי ראות הנסיעה בדרך ובצומת.

20. על סמך מכלול הבדיקות הנ"ל, העריך מר מנסור, כי תנאי הדרך והצומת הינם מסוכנים ביותר ואינם עומדים בדרישות המינימאליות של משרד התחבורה לתנאי הבטיחות. מר מנסור ציין, כי התועלת שבתיקונים שאינם יסודיים בדרך מתאינת כתוצאה מהשימוש הרגיל בדרך ומהגשמים. על כן, הוא המליץ על התייחסות רצינית מהגורמים הרלבנטיים לעניין זה. הערכת המצב הקשה של הדרך והצומת, תוארה על ידי מר מנסור בחוות הדעת הנ"ל כדלקמן:

ג.1.2- המצב הפיזי של הדרך גרוע ביותר ובלי להאריך בתאורים המצב אינו ראוי לתנועה לרכב מנוע (פרט אולי לרכבי שטח) ובודאי המצב אינו מאפשר תנועה של אוטובוסים. כל מי שרכבו יקר לו לא ייסע על דרך זו אפילו במהירות של 15 קמ"ש. ג.2.2- כמובן אין בדרך כל אמצעי בטיחות לא בעקומות ולא בחציות עם הואדיות שחוצות את הדרך. בקטעים של הדרך ובמיוחד במעבר ואדי קיימים מדרונות חדים ללא כל הגנה. ג.3.2- בקטעים

מהדרך רוחב הדרך אינו מאפשר מעבר דו סטרי במפגש שני רכבים. ג.4.2-
פני הדרך מכוסים בעפר, חוסר היציבות של העפר או המצע שיכסה את
הדרך השאיר לאחר התפוררותו מהמורות או חשיפה לשכבת סלע מחוספס
שמקשה על הנסיעה של הרכבים. [...]

ג.1.3- המצב הפיזי של הצומת חמור ממה שתואר לגבי הדרך. מצב הבטיחות
בצומת מסוכן ביותר ומזמין תאונות שעלולות להיות קטלניות, (בתקווה
שלא יקרו). בפועל, מן ההיבט התנועתי-תחבורתי, אין במקום צומת. אין כל
תמרוך במקום שמצביע על קיומה של הצומת ובפועל קצוות הכביש
מסומנות בקו רציף ד-7. בפועל כל שמשמש בצומת זו הוא מבצע עבירה על
חוקי התנועה. ג.2.3- שיפוע דרך העפר בהתחברותה עם כביש 31 הוא שיפוע
חד הרבה מעבר למותר עפ"י הנחיות משרד התחבורה ומ.ע.צ. " (ההדגשות הן
במקור)"

== רצ"ב העתק מחוות-דעת המומחה מתאריך 12.7.2011, מסומן מ'.

21. להשלמת התמונה צורפו, כחלק בלתי נפרד מבקשה זו, תצהירים של הורי תלמידים שלומדים
בבתי ספר אל פורעה, בהם מתוארים הקשיים, והסבל היומיומיים שילדיהם נאלצים להתמודד
איתם מדי שנה, על מנת להגיע אל בתי הספר ולממש את זכותם הבסיסית לחינוך.

22. מצהיר 1, מר סלאמה קבועה, שימש בעבר נהג אוטובוס להסעת תלמידים בדרך זו, והינו אביהם
של חמישה ילדים שמוסעים אל בתי הספר באמצעות אוטובוסים מטעם משרד החינוך באותה
הדרך. בתצהירו, הוא מתאר את תנאי הדרך הבעייתיים ואת השפעתם על יכולתם של תלמידי
בתי הספר ללמוד. כמו כן הוא מתאר את הקשיים של התלמידים והמורים להגיע אל בתי הספר,
בייחוד בימי החורף הגשומים:

"דרך זו, הינה דרך עפר משובשת, אינה מעובדת, אינה סלולה, ללא כל
שילוט דרכים ובוודאי אינה בטיחותית לנסיעה בכלי רכב או ברגל [...]. בימי
החורף, המצב הוא בעייתי ביותר. לא אחת, האוטובוסים אינם מצליחים
לעבור את הדרך אל בתי הספר, בגלל מי הגשמים והשיטפונות החזקים
בדרך ובואדי שנמצא גם כן בדרך. לפעמים, האוטובוסים "נתקעים" באמצע
הדרך ואינם מסוגלים להמשיך את דרכם אל בתי הספר, ואז נאלצים להזמין
גרר כדי להזיז את האוטובוסים "התקועים" בדרך, וכתוצאה מכך מתעכבים
התלמידים אל בתי הספר. אציין, כי יש ימים שהורי התלמידים חוששים
לשלוח את ילדיהם אל בתי הספר בגלל תנאי הדרך הלא בטיחותיים. המצב
הוא בעייתי לא רק עבור התלמידים אלא עבור המורים שמגיעים
באוטובוסים גם כן. הרבה מורים נאלצים להעדר מבתי הספר בגלל תנאי
הדרך. למיטב ידיעתי, היעדרות הצוות החינוכי מבתי הספר בולט באופן
מיוחד בקרב המורות שבהריון שמלמדות בבתי הספר."

== ראו תצהירו של מצהיר 1, מר סלאמה קבועה המצ"ב לבקשה.

23. מצהיר 2, מר מוצטפא קרעאן, הינו יו"ר וועד ההורים של בתי הספר אל פורעה ואביהם של
חמישה ילדים שלומדים בבתי הספר. המצהיר מתאר בתצהירו את המסוכנות שבדרך, את

השפעתה הקשה על התלמידים, כן על ניהול מערך לימודים רגיל בבתי הספר, במיוחד בימי החורף הגשומים:

"בימי החורף, הנסיעה היא בעייתית במיוחד. בעונה זו, כתוצאה מהגשמים והשיטפונות, הדרך הופכת לבוצית מים גדולה, הבורות והואדי שנמצאים בדרך מתמלאים במים, והמעבר של עוברי אורח וכלי הרכב אל בתי הספר נחסם לחלוטין. בימים אלה, הרבה תלמידים, מורים והצוות המקצועי מתקשים להגיע אל בתי הספר, ולמעשה הלימודים אינם מתקיימים ובתי הספר משותקים. בנוסף, מי הגשמים, יחד עם העפר שבדרך, הופכים את הדרך לחלקקה, דבר המעמיד את התלמידים והולכי רגל בסכנת החלקה אל תוך הנתיב בו נוסעים כלי הרכב ומהווה סכנה להתרחשות תאונות דרכים [...] הנני מצהיר כי מספר רב של פעמים התלוננו בפניי הורי תלמידי בתי ספר אל פורעה על כך שהתלמידים המוסעים אל בתי הספר בדרך זו, מגיעים ללא יכולת ריכוז ומבטאים עייפות וסחרחורת ולפעמים סובלים מכאבי ראש, במיוחד בימי הקיץ החמים".

== ראו תצהירו של מצהיר 2, מר מוצטפא קרעאן המצ"ב לבקשה.

24. להלן צילומים אשר מציגים את מצבן הקשה והבלתי בטוח של הדרך והצומת נשוא בקשה דנן. הצילומים צולמו על ידי הח"מ בתאריך 3.3.2011:

25. המבקשים יטענו, כי על המשיבים חלה החובה לקיים את החלטת בית המשפט מתאריך 14.9.05, ואת התחייבויותיהם שעמדו ביסוד פסק הדין. אי קיום פסק הדין והתחייבויות המשיבים בפני בית המשפט הנכבד, במשך כל השנים ועד ליום זה, מעיד בבירור על מחדלם הקיצוני של המשיבים ומבטא זלזול מתמשך בזכויות הבסיסיות ביותר של התלמידים, ובכלל זה זכותם החוקתית לחינוך נגיש ושווה.

26. הנה כי כן, לאור השתלשלות העניינים שתוארה לעיל וכפי שיפורט להלן, בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע, כי המשיבים הפרו את סעיף 6 לפקודת ביזיון בית המשפט וכי חובתם לקיים לאלתר את התחייבויותיהם שניתנו במסגרת פסק הדין של בית המשפט הנכבד מתאריך 3.1.06, החלטתו של בית המשפט מתאריך 14.9.05 ולהסדיר את הדרך והצומת המובילות אל בתי הספר כראוי, ללא דיחוי נוסף ולפני תחילת החורף המתקרב ובא.

אי קיום התחייבות שקיבלה תוקף של פסק דין

27. המבקשים יטענו, כי המשיבים התחייבו בפני בית המשפט הנכבד וכן בהודעותיהם כמפורט לעיל, להסדיר את הדרך והצומת כראוי, ועל יסוד התחייבויות אלה ניתן פסק הדין. חרף זאת, ועל אף הנחתו הברורה של בית המשפט הנכבד כי הדרך והצומת יוסדרו כראוי סמוך לתאריך 30.9.05, המשיבים טרם קיימו התחייבותם זו עד ליום זה.

28. בית המשפט הנכבד, עמד לא אחת על כוחו המחייב של פסק הדין שניתן על יסוד התחייבות ובהסכמת הצדדים. בעניין פורז, בית המשפט קבע כי פסק דין כזה, הינו פסק דין בר תוקף ככל פסק דין אחר, שאין להתעלם ממנו על ידי מחדל חד צדדי, וכלשונו של בית המשפט:

"יש להניח, שלו ידע בית המשפט על אי ההסכמה של המשיב השלישי, לא היה נותן פסק-דין והיה מזמן את הצדדים לדיון לגופה של העתירה. אולם, משניתן פסק הדין, אין באי ההסכמה המתבררת בדיעבד, ומה גם אחרי אי-קיום ההתחייבות שניתן לה תוקף בפסק הדין, כדי לבטל את כוחו המחייב. [...] אין להעלות על הדעת, שהתחייבות של יושב-ראש הכנסת בפני בית המשפט, אשר לה ניתן תוקף של פסק-דין, לא תכובד או תוכפף למהלכים טאקטיים. מעמדו של בית המחוקקים עלול להיפגע, אם תתפתח הסברה המוטעית, כי חובתו לקיים פסק-דין שונה מזו של כל רשות או פרט אחרים במדינה" (הדגשות אינן במקור)

ראו: בג"ץ 5711/91 פורז נ' יו"ר הכנסת ואח', פ"ד מו(1) 299, 307-308 (1991).

29. בעניין יאסין, הפרה הממשלה את התחייבותה, שניתנה במסגרת הליך ביניים, להבטיח מעבר חופשי של תושבי הכפר בילעין לאדמותיהם שבקצה הצפוני של תוואי גדר הביטחון. בית המשפט עמד על חומרת הפרת התחייבות זו, וקבע כדלקמן:

"ייתאמר תחילה, כי המצב שבו המשיבים אינם מקיימים את החלטת בית המשפט, המעגנת את הסכמתם אשר ניתנה בפניו, הינו בלתי ראוי. בדיון שהתקיים ביום 1.2.06 (כפי שעולה בבירור גם מרישומי הטענות בדיון), נאמר על-ידי בא-כוח המשיבים מפורשות כי "אנו מוכנים שיהיה פתח בגדר בשלב זה ולא שער". בהתאם לכך נוסחה החלטת בית המשפט, והמשיבים

מעולם - עד כה - לא כפרו בהתחייבותם זו, כפי שקיבלה ביטוי בהחלטת בית המשפט. חזקה על המשיבים כי אילו נפלה טעות בניסוח התחייבותם בהחלטת בית המשפט, היו מבקשים את תיקונה. מצב שבו המשיבים עושים דין לעצמם ומפריים את החלטת בית המשפט, בה נכתב בבירור כי "לא יבנה שער בקצה הצפוני של "קטע ג" וכי "שטח זה יישאר פתוח למעבר חופשי" הינו חמור. חמורה אף יותר העובדה כי על אף השינויים שהנהיגו המשיבים בזמני ואופן המעבר בשער שנבנה, בניגוד להחלטת בית המשפט, לא מצאו הם לנכון לעדכן את בית המשפט בעניין זה" (הדגשות במקור)

ראו: בג"ץ 8414/05 יאסין נ ממשלת ישראל ואח' (לא פורסם, החלטה מתאריך 12.6.2007).

30. ודוק, חובתם של המשיבים לקיים את ההתחייבות שנטלו על עצמם מתחזקת שבעתיים שעה שאי אי קיום ההתחייבות פוגעת בזכויות חוקתיות של התלמידים, לרבות זכותם לחינוך שווה ולנגישות למוסד חינוכי (ראו בג"ץ 5631/01 אקיי"ם ישראל – אגודה לאומית לקימום מפגרים בישראל נ' שר העבודה והרווחה, פ"ד נח(1) 936, 949 (2003)).

אי קיום פסק הדין פוגע בעקרון שלטון החוק

31. המבקשים יטענו, כי אי קיום פסק הדין, לרבות החלטת בית המשפט מתאריך 14.9.05, אינו רק מבזה את בית המשפט הנכבד, אלא גם פוגע בעקרון הפרדת הרשויות ובעקרון שלטון החוק. בהתאם לעקרונות אלה, משניתן פסק הדין, חובה לקיימו כלשונו וכתכליתו מיד, או במועד שנקצב לו. בהקשר הזה, נקבע בעניין המרכז לפלורליזם יהודי, כדלקמן:

"מושכלות יסוד של שלטון החוק הן, כי "משניתן פסק דין חובה לקיימו כלשונו וכרוחו" (דברי הנשיא שמגר בבג"ץ 5711/91 פורז נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מו(1) 299, 308 (1991)). חובת הציות לפסקי דין וכיבודם נימנים על תנאי היסוד עליהם מושתת משטר חוק במדינה דמוקרטית. חובה זו "עולה מן הדין, והיא ביטוי להכרח להסדיר חייה של חברה לפי נורמות בסיסיות המאפשרות קיומה של מסגרת מאורגנת בה שולט החוק" (שם). בלא ציות לפסקי דין של בתי המשפט, מתערער עקרון שלטון החוק והמשפט, והסדר החברתי מתפורר. איש הישר בעיניו יעשה, והמרחק בין שלטון המשפט לאנרכיה הוא כחוט השערה."

ראו: בג"ץ 4805/07 המרכז לפלורליזם יהודי - התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' משרד החינוך פסקה 34 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (לא פורסם, ניתן בתאריך 27.7.08); ראו גם: בג"ץ 5711/91 פורז נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מו(1) 299, 308 (1991).

32. הפגיעה בעקרון שלטון החוק הינה חמורה במיוחד כאשר עסקינן באי קיום פסק דין האמור להיות מבוצע על ידי רשות מרשויות המדינה, אשר מופקדות על אכיפת החוק וקיומם של פסקי דין מחייבים. קשה להעלות על הדעת, שרשות מדינה האמורה להיות נאמנה על שמירה על שלטון החוק, תהיה שותפה לאי קיום פסקי דין והחלטות בית המשפט. בהקשר זה, נאמר בעניין המרכז לפלורליזם יהודי כדלקמן:

"אי כיבוד פסק דין של בית משפט על-ידי אזרח הוא גילוי חמור של פגיעה בשלטון החוק. חמור מכך שבעתיים הוא אי כיבודו של פסק-דין על-ידי רשות מרשויות השלטון. אכן, "החובה לכבד פסק דין של ערכאה מוסמכת, החלה על כל אדם, חלה ביתר שאת על רשויות השלטון" (הנחיה 6.1003 להנחיות היועץ המשפטי לממשלה (מיום 15.6.03)). הימנעות רשות שלטונית מציות לפסק-דין של ערכאה שיפוטית הינה מן החמורות ומן המדאיגות שבסכנות האורבות לשלטון החוק במדינה דמוקרטית (א' רובינשטיין וב' מדינה, המשפט החוקתי של מדינת ישראל, (כרך א', עקרונות יסוד, תשס"ה), עמ' 274-271). העיקרון המהותי של שלטון החוק בנוי על התודעה כי השלטון עצמו, ככל אזרח, כפוף לחוק ואינו מורם מעליו. "שלטון החוק במובנו הפורמאלי משמעו, שכל הגורמים במדינה, בין הפרטים כיחידים וכהתאגדויות, ובין זרועות המדינה, חייבים לפעול על פי החוק, ופעולה בניגוד לחוק צריכה להיתקל בסנקציה המאורגנת של החברה" (דברי השופט ברק בבג"ץ 428/86 ברזילי נ' ממשלת ישראל, פ"ד מ(3) 505, 621 (1986)). מדינה שבה רשות שלטונית נוטלת את החוק לידיה - ברצותה, מקיימת צו שיפוטי שניתן נגדה, וברצותה מתעלמת ממנו, היא מדינה שנזרעים בה זרעי פורענות ואנרכיה, ומתפתחת בה תרבות מסוכנת של שלטון כח ושרירות. רשות שלטונית היא נאמן הציבור, אשר "משלה אין לה ולא כלום" (בג"ץ 142/70 שפירא נ' הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, פ"ד כה(1) 325, 331 (1971)). ככזו, היא אמורה לשמש אות ומופת לכיבוד החוק ושלטון החוק. עיני הציבור נשואות לרשויות השלטון ולנושאי המשרה בהן. כיבוד ערכי החוק והמשפט, ופיתוח מסורת של הגנה על ערכי שלטון החוק מושפעים מהתנהגותם. אי קיום הדין, ואי ציות לפסקי דין על ידי רשות שלטונית טומנים בחובם פגיעה ערכית עמוקה לא רק בתשתית הפורמלית של סדרי השלטון והמשטר, אלא גם בליבה של המסורת ותרבות השלטון הראויה, המשמשים דוגמא ומופת להתנהגות הראויה של הפרט בחברה."

ראו: שם, פסקה 35 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה; ראו גם בג"ץ 11163/03 **ועדת המעקב העליונה לענייני ערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל** פסקה 5 להחלטתה של כבוד הנשיאה ביניש (לא פורסם, החלטה מתאריך 23.11.2008).

33. המבקשים יטענו כי מעבר לפגיעה בעקרון שלטון החוק, אי קיום פסק הדין והחלטת בית המשפט הנכבד מתאריך 14.9.05 מהווה פגיעה בזכותם של המבקשים לנגישות חופשית ויעילה לערכאות שיפוטיות, לקבלת סעד אפקטיבי בדמות החלטה אופרטיבית קצרת שורות ופסק דין בהסכמה. (על מעמדה החוקתי של זכות הגישה לערכאות ראו: ע"א 3833/93 **לוינ' נ' לוינ'**, פ"ד מח(2) 862, 874 (1994); ע"א 733/95 **ארפל אלומיניום בע"מ נ' קליל תעשיות בע"מ**, פ"ד נא(3) 557, 628-630 (1997)).

חובת המשיבים לפעול באופן מיידי ליישום פסק הדין

34. בית המשפט העליון קבע זה מכבר, כי כאשר קיימת פגיעה בזכויות אדם הכלל הוא כי על הרשות השלטונית לפעול לקיום הסעד והגשמתו באופן מיידי:

"ככלל, הסעד הראוי כנגד הפרת זכויות האדם הוא חיוב הרשות בהגשמה מיידי שלהם". (הדגשה לא במקור)

ראו: בג"ץ 2599/00 יתד – עמותת הורים לילדי תסמונת דאון נ' משרד החינוך, פ"ד נו(5) 834, 849 (2002); בג"ץ 5631/01 אקי"ם ישראל – אגודה לאומית לקימום מפגרים בישראל נ' שר העבודה והרווחה, פ"ד נח(1) 936, 947 (2001).

35. כפועל יוצא מהכלל הנ"ל יטענו המבקשים, כי על המשיבים רובצת חובה משפטית לפעול באופן מיידי להסדרת הדרך והצומת בכדי לממש את זכויות יסוד של התלמידים, לרבות זכותם הבסיסית לחינוך.

36. בעניין פלוני קבע בית המשפט הנכבד, כי יש לקיים באופן מיידי פסק דין שניתן על ידו קודם לכן, בו הורה לשר הבריאות להשלים בתוך תקופה של ארבעה חודשים את התקנתן של תקנות מכוח חוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס – 2000. זאת, כדי לאפשר את השתלבותם המלאה במעונות אלה של פעוטות בעלי צרכים מיוחדים, ובכך לממש את זכותם השווה לחינוך. משלא קיים פסק הדין, חמשה עשר חודשים מיום שניתן, בית המשפט הנכבד עמד על חומרת מחדלם זה של המשיבים, ואמר על כך כדלקמן:

"אקדים ואציין, כי אין העיכוב הממושך בהסדרת הסוגיה קל בעיני כלל ועיקר. מוטב היה לו תחת תלאות הבריורקרטיה, מגלים היו כל הגורמים הנוגעים בדבר את הרגישות הראויה לעניינם של הפעוטות ובני משפחותיהם. איני רואה כל צידוק לכך, כי חוק שנחקק לפני שנים לא יופעל כראוי אך בשל התמהמהותם הממושכת של שרי הממשלה במילוי חלקם ביישומו. לגופם של דברים, בפי העותרים טענות אף באשר לתוכן התקנות שגובשו. סברנו, אפוא, כי מוטב נידרש להן כבר כעת – בלא שיהא בדבר כדי ליתר בחינה שיפוטית עתידית, ככל שיהא בה צורך – לשאלה כלום עולה נוסחן המוצע של התקנות בקנה אחד עם אמות המידה שהותוו בפסק-דיננו משנת תשס"ה - 2005. יש לציין, כי בהצעת התקנות פסעו המשיבים כברת דרך לא-מבוטלת בדרך להסדרה מפורטת של הסוגיה, ועל כך ראויים הם לברכה. עם זאת, התקנות המוצעות עודן לוקות בחסר, והכוונה היא בעיקר לאי ההקפדה על העיקרון אשר נקבע בפסק-דיננו, כי על סל השירותים במעונות יום להלום את צרכיו הרפואיים המסוימים של כל פעוט ופעוט."

ראו: בג"ץ 7974/04 פלוני נגד שר הבריאות (לא פורסם, החלטה מתאריך 23.7.06).

37. בעניין וועדת המעקב העליונה דן בית המשפט העליון בבקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט לקיום פסק דין, שקבע כי החלטת הממשלה בדבר סיווג הישובים לאזורי עדיפות לאומית בתחום החינוך, פוגעת בזכות יסוד של היישובים הערבים לשוויון ועל כן דינה להתבטל. שנתיים וחצי מיום מתן פסק הדין, ושנה וחצי מתום התקופה שניתנה לקיום הסעד, פסק הדין לא קיים, והמשיבים ביקשו הארכת מועד לקיום פסק הדין לתקופה של חמש שנים נוספות. באותו עניין, בית המשפט הנכבד קבע, כי דחייה נוספת למועד קיום פסק הדין עומדת בניגוד לחובתה של המדינה לפעול באופן הולם ליישום פסק הדין וקבע כדלקמן:

"בסופו של יום מן הראוי לזכור כי עסקינן בחובה לקיים פסק דין, שהיא חובה בלתי מעורערת הנדרשת לקיום הסדר התקין ולהבטחת שלטון החוק בשיטת המשטר שלנו. קשה לקבל כי לא הייתה למדינה אפשרות לביצוע במועד שנקצב, אך בוודאי שלא ניתן לקבל טענה כי אין באפשרותה לקיים את פסק הדין במלואו אלא בתום תקופה של למעלה

מחמש שנים מאז שניתן. בהקשר זה מן הראוי לזכור עוד, כי החובה ליישם את פסק הדין אינה חובה המוטלת על משרד החינוך בלבד, כאילו היה אישיות משפטית נפרדת ואוטונומית, אלא מדובר בחובה המוטלת על המדינה בכללותה."

ראו: בג"ץ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני ערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל (לא פורסם, החלטה מתאריך 23.11.2008); ראו גם בג"ץ 1748/07 ראש עיריית דאהריה נגד מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית (לא פורסם, החלטה מתאריך 24.7.07).

סוף דבר:

38. מחדלם של המשיבים לקיים את פסק הדין ואת התחייבויותיהם שעמדו ביסודו הינו בעל השלכה ישירה על זכויותיהם החוקתיות של תלמידי בתי ספר אל פורעה, ובכלל זה זכותם הבסיסית לחינוך. זלזול זה בשלטון החוק, פוגע פגיעה בלתי מידתית בזכויות היסוד של התלמידים.

39. פגיעה זו, היא בלתי הפיכה עבור דורות שלמים של תלמידים שכבר סיימו ללמוד בבתי ספר אל פורעה ונאלצו לספוג את הפגיעה בזכויותיהם הבסיסיות כתוצאה ממחדלם של המשיבים. למצער למרות פסק הדין הבעיה נותרה בעינה ומחזוריים נוספים של תלמידים מצויים באותו מצב פוגע ומסוכן.

40. לסיכום הדברים, נשוב ונזכיר כי ענייננו הוא שוב באוכלוסיה הבדואית בנגב, שנאבקת מזה הרבה שנים על מיצוי זכויותיה החוקתיות, בנוסף לקשיים ולאתגרים היומיומיים הבלתי נסבלים שהינם מנת חלקה.

41. על יסוד כל האמור לעיל, מתבקש בית המשפט ליתן צו כמבוקש בפתח הדברים. כן מתבקש ליתן כל צו או סעד כפי שיראה נכון וצודק בנסיבות העניין.

42. כמו כן, בית המשפט הנכבד מתבקש לפסוק למבקשים הוצאות משפט משמעותיות בגין בקשה זו.

43. מצורפים תצהירים ערוכים כדין לתמיכה בבקשה זו.

ראמי גיבראן, עורך-דין
ב"כ המבקשים

חיפה, 5 באוקטובר 2011.